

A microscopic image showing several cells, likely T-lymphocytes, with prominent nuclei and some cytoplasmic details. The cells are scattered across the field of view, with some showing more distinct internal structures than others. The overall color palette is dominated by shades of green and yellow, typical of a light micrograph.

När **AIDS kom till Sverige**

En informationsbroschyr om hiv

© Statens folkhälsoinstitut 2004

Text: Ann Gustafsson, vetenskapsjournalist

Foto: Stefan Höglund, professor emeritus i biokemi, BMC, Uppsala universitet, bilderna föreställer hiv-viruset i närbild.

Faktaundersökning sid 4-11: Lars Moberg, överläkare vid infektionskliniken på Karolinska universitetssjukhuset, Huddinge.

Sid 12-13 är utdrag ur broschyren "Fakta om sju sjukdomar som smittar vid sex" utgiven av Statens folkhälsoinstitut år 2000 och faktaundersökt av överläkare Anders Hallén på Hudkliniken, Akademiska Sjukhuset, Uppsala.

När AIDS kom till Sverige

Den här broschyren är ett komplement till filmen "När AIDS kom till Sverige". Här får du mer fakta om hiv. Dessutom kan du läsa historien om kvinnan som smittades med hiv när hon var 24 år och hade sex för första gången. Hon vill vara anonym, men hon har skrivit berättelsen själv. Idag är hon 33 år.

Använder du kondom slipper du hiv

När aids kom till Sverige var paniken stor. Människor med hiv drabbades hårt av all rädsla i samhället. Trots att man om och om igen berättade att hiv inte smittar via till exempel myggor, toalettstolar eller kaffemuggar. Men hur visste man det?

Läkarna såg till exempel att människor som levde i samma familj som en hivpositiv inte fick viruset. Inte heller läkare och sköterskor som varje dag jobbade med aidssjuka drabbades. Dessutom kan man lätt räkna ut att om hiv hade smittat via myggor, så skulle inte epidemin ha börjat bland homosexuella män och narkomaner; då hade människor från alla samhällsgrupper drabbats. Som det var nu kunde läkarna se att hiv följde samma mönster som hepatit B, som precis som hiv smittar genom sex och infekterat blod.

Hiv kan inte smitta via vanliga sociala kontakter

Trots att vi har all den här kunskapen, så händer det fortfarande att människor med hiv blir diskrimine-

rade. Men hiv är ingenting att vara rädd för i vanliga sociala sammanhang. För en ung människa i Sverige i dag finns det egentligen bara två sätt att få hiv. Det är att ha sexuella kontakter utan kondom eller att injicera narkotika med sprutor som inte är rena. Använder du alltid kondom när du har sex i nya relationer och låter du bli att injicera narkotika, så slipper du hiv.

Det är många som när de blir förälskade inte använder kondom. Det är så svårt att tänka sig att den människa som man tycker är finast i världen skulle kunna vara smittad med hiv. Men så kan det ändå vara. Alla människor kan få hiv. Även de som är snälla, trevliga och snygga. Idag reser vi kors och tvärs över jorden och hiv finns överallt. Du kan aldrig veta vem den du har sex med i dag eller i morgon, var förälskad i och hade sex med för tre månader sedan.

Exempel på unga människor som smittats med hiv:

En **18-årig kille** som gillade att gå på klubbar i Stockholm. Han hade anonym sex med många olika tjejer.

En **21-årig tjej** som provade amfetamin. Hon smittades med både hiv och hepatit C av sin första och enda spruta.

En **22-årig kille** som blev kär i en annan kille. När de hade varit tillsammans i några veckor slutade de att använda kondom. Nu har båda hiv.

En **24-årig tjej** som pluggade ett år på universitet i USA. Hon hade sex med tre killar. Efter fyra år träffade hon en svensk kille, som senare upptäckte att han hade fått hiv. Tjejen hade smittats av någon av killarna i USA.

En **15-årig kille** som blev smittad med hiv vid sin första sexkontakt. Det var en man i Paris.

En **22-årig tjej** som var på Mallorca. Där hade hon sex med en kille som smittade henne med hiv. Hon upptäckte det när hennes fästman (mycket senare) blev sjuk och visade sig vara hivsmittad.

En **24-årig kille** som reste till Thailand och blev där smittad med hiv. Nu har han smittat sin flickvän i Sverige.

En **19-årig tjej** som var au pair i Frankrike och blev förälskad. Killen visste om att han hade hiv, men det berättade han aldrig.

En **18-årig kille** som hade sex med en man vid ett besök i San Francisco. Det var första gången han hade sex med en man.

Hiv är viruset som orsakar aids

Hiv betyder humant immunbrist-virus. Ett virus kan inte föröka sig självt, utan måste infektera en cell och omvandla den till en virus-fabrik. Olika virus utnyttjar olika celler. Hiv har framför allt specialiserat sig på celler som spelar en viktig roll i immunförsvaret. Viruset tar sig in i cellerna och infogar sin egen arvs massa (DNA) mitt i den mänskliga arvs massan. På så sätt blir viruset en del av den smittade persons arvs massa. Därför är det omöjligt att bli av med hiv, när man väl har blivit infekterad.

Hiv tar kontrollen över celler i kroppen

När viruset sitter på plats i arvs massan styr det cellmaskineriet att tillverka nya virus. Till en början håller viruset ofta virusproduktionen på en låg nivå. Men det smittar ändå; viruset finns både i blodet och i könsorganens slemhinnor och vätskor. Det är det som är så farligt. En människa kan bära på hiv i många år utan att själv veta om det.

Efterhand ökar virusproduktionen och cellerna i immunförsvaret dör. Ju högre produktionstakten av virus blir, desto snabbare förstörs immun-

försvaret. Efter ett tag blir immunförsvaret så svagt att det inte längre klarar att skydda kroppen mot bakterier, svampar, parasiter och andra virus. Det blir fritt fram för mikroorganismerna att ta sig in i kroppen och framkalla olika sjukdomar.

Aids är egentligen många olika sjukdomar

Det är nu som patienten utvecklar det man kallar för aids (acquired immunodeficiency syndrome eller på svenska: förvärvat immunbrist-syndrom). Aids är egentligen samlingsnamnet för ett tjugotal olika infektioner: allt ifrån svamp i munnen, svår och långvarig herpes, lunginflammation och en del former av cancer. Till slut blir infektionerna så svåra att människan dör.

En ung kvinnas anonyma berättelse om hiv ...

”Jag väljer att vara anonym eftersom vår planet inte är något paradiset och folk är dumma i huvudet ibland. Just dumhet och okunskap tänker jag inte utsätta mina närmaste eller mig själv för.

Jag var 24 år när jag blev smittad. Det var vid mitt allra första samlag. Varför 24 år? Jag ville vänta med sex, men så blev jag kär. Han var urläcker. Det tyckte inte bara jag.

Jag föll – hade inte en chans – på tredje dejten följde han med hem. Jag hade inte tänkt ha sex men för mycket vin och trevligt, sexigt och förföriskt sällskap blev väl för mycket antar jag.

Kondom var det sista jag tänkte på. Hiv – skulle aldrig ha kommit på tanken. Inte han som var så fräsch. Nej, aldrig (hiv sånt ser man). Men, oj vad jag misstog mig.

Han hade smittat flera. Jag är den enda som lever.

Två och ett halvt år senare fick jag min aidsdiagnos. Jag hade fått ett aggressivt virus; sjukdomsförloppet går snabbare då. 1997 satt jag i rullstol och låg ofta på sjukhus. Jag hatade mina mediciner vilket gjorde att jag slarvade ofta. Även när jag visste att mitt liv berodde på dem.

Det var förresten inget liv jag ville ha. Två självmordsförsök blev det. Jag slutade att betala räkningarna och gav bort mina kläder och möbler. Jag hade kontakt med Fonus och planerade min begravning. Nu väntade jag bara på döden vid 27 års ålder.”

Fortsättning sid 9

Medicinerna bromsar bara sjukdomen

I mitten av 90-talet skedde en revolution inom hivvården. Det kom mediciner som effektivt kunde bromsa hivs framfart i kroppen. Människor som låg för döden blev friska och kunde börja leva igen.

En människa med hiv måste äta läkemedel resten av livet

Men ingen människa kan bli av med sin hivinfektion. Har man en gång blivit smittad så måste man äta mediciner som hindrar virusförökningen i hela sitt liv. Och det räcker inte med en medicin. Hiv är ett virus som snabbt anpassar sig till sina nya villkor; det förändrar sig så att det inte längre påverkas av medicinen. Viruset blir resistent. Därför måste man behandla med minst tre mediciner samtidigt.

Det är också viktigt att ta läkemedlen regelbundet. Slarvar man så sjunker halten av läkemedlen i blodet och hiv kan sätta fart på virusfabrikerna. I dag finns det några former av hiv som är motståndskraftiga mot flera sorters läkemedel. Än är de inte så vanliga, men problemet växer.

Läkemedlen ger ofta starka biverkningar

Ett annat stort problem med läkemedlen är att de kan ge jobbiga biverkningar. Många får under den första tiden av sin behandling problem med magen och en del kräks av sina mediciner. Av vissa läkemedel kan en del patienter också få sömnstörningar och mardrömmar. På lång sikt drabbas många även av fettomfördelning på kroppen: ett par mediciner ger förlust av underhudsfettet på ben, armar, skinkor och i ansiktet. En del andra ger fettanhopning på magen hos män och kvinnor och på bysten hos kvinnor. Det här ger en högre risk för diabetes och hjärt- och kärlsjukdomar. Det finns människor som tycker att biverkningarna är så jobbiga att de inte orkar ta sina mediciner, även om det är ganska sällsynt.

Fortsättning av berättelsen

”Jag var imponerad över hur de andra hivdrabbade jag kom i kontakt med, slaviskt följde tider och rekommendationer på hur man skulle använda medicinerna. Men med tiden har jag även träffat såna som jag som tyckte: fuck it.

Trots allt slarv med mediciner blev jag bättre men också resistent mot en del bromsmediciner. Idag är jag ganska skötsam, säg att jag tar mina mediciner till 90 procent.

Jag kan inte rekommendera mitt handlande. Men vetskapen om att jag kommer att äta mediciner i hela mitt liv har varit en process. I dag får jag ångest om jag hoppar över medicinerna. Det har tagit mig sex år att acceptera min situation. Jag har alltid varit rebell men i dag vill jag också leva och bli 65 åtminstone.

Biverkningar har varit många, vissa plågsammare än andra. Ta toalettbesök till exempel. De kan bli i det smärtsammaste laget. Det känns som om man skiter ut tarmarna. Jag blir så utmattad att jag ofta måste ligga och vila en stund. De värsta dagarna avbokar jag allt jag ska göra och är hemma i stället.

Och på grund av kraftiga svettningar på nätterna måste jag byta t-shirt upp till sex gånger per natt. Men nu har jag kommit på en lösning, jag stoppar frottéhanddukar innanför t-shirten så sugsvetten in i handduken. På så sätt kan jag sova längre stunder. Jag ser ut som en marsgubbe när jag ska gå och lägga mig. Så osexigt.”

Fortsättning sid 11

Risken för hiv ökar

Statistik från Smittskyddsinstitutet visar att alla olika former av könssjukdomar ökar. Det innebär att vi har blivit mycket sämre på att använda kondom. Fortsätter den här trenden så kommer fler människor smittas med hiv. För så länge vi inte använder kondom är vi oskyddade.

Andra könssjukdomar gör att hiv sprids lättare

Att andra könssjukdomar ökar, innebär också att risken för överföring av hiv mellan två människor blir större. Könssjukdomar gör bland annat att mängden hiv i könssekret ökar hos den som har hiv. Dessutom ökar mängden infekterbara celler i könsorganen hos den som ännu inte har hiv men som har andra könssjukdomar. Det gör det lättare för hiv att ta sig över från en människa till en annan. Det här kan förklara varför hiv sprids fortare i länder där man inte har någon möjlighet att behandla till exempel klamydia eller gonorré.

En tredje sak som ökar oron för en snabbare hivspridning är att anala samlag blir allt vanligare. Risken att få hiv är störst vid anala samlag, sen

kommer vaginala samlag och sist munsex. Men alla tre kan ge hiv om man inte använder kondom! Har du munsex ska du undvika att ta sperma i munnen.

Skydda dig när du är ute och reser

Sist men inte minst så ökar hiv i hela världen. Om du läser exemplen i början av foldern om människor som har fått hiv, så kan du se att många drabbas utomlands. Därför är det extra viktigt att du använder kondom vid varje samlag och under hela samlaget, när du är ute och reser.

Foto: Stefan Höglund

Ett hiv-virus avknoppas från cellen.

Fortsättning av berättelsen

”Jag är förtidspensionerad och har inga planer på att börja arbeta igen. Jag klarar inte av det, varken psykiskt eller fysiskt.

Tänk att komma för sent till jobbet för att man satt flera timmar på toaletten på morgonen, eller sitta på toa flera gånger på jobbet. Vad sägs om att sjukskriva sig efter att ha haft en dålig natt och morgon? Bortförklaring för vissa men en sanning för mig. Jag tänker inte jobba under såna omständigheter. I stället arbetar jag ideellt och hjälper andra i min situation. Jag vill leva på mina villkor.

I dag lever jag i en mycket bra relation. Det är nåt jag inte trodde skulle vara möjligt när jag låg inför döden; när jag vägde drygt 40 kilo och hade tappat allt hår.

Det jag är mest rädd för är att bli riktigt sjuk igen; ligga på sjukhus och bära blöja igen. Jag hoppar framför ett tåg om det händer. Jag fixar inte det en gång till.

Till er som läser det här: jag kunde aldrig tro att detta skulle kunna hända mig. Jag var snygg, kaxig, glad, positiv – you name it – med hela livet framför mig. Jag trodde att inget skulle kunna stoppa mig. I alla fall inte hiv och aids.

Gör inte samma misstag som jag, det räcker en gång sen är det kört. Jag vet att det suger men det är sant: använd kondom.”

Kortfattat om hiv/aids

Hiv (humant immunbrist-virus) kan smitta på tre sätt:

1. sexuellt umgänge
2. via blod och blodprodukter
3. från mor till foster/barn

Samlag är det vanligaste sättet att bli smittad. Kondom skyddar om den används under hela samlaget.

Hiv smittar inte vid vardagliga kontakter eller via föremål. Virus finns framförallt i vita blodkroppar, i sädesvätska och i sekret från slidan. Det räcker inte med att få dessa vätskor på huden för att bli smittad utan virus måste komma in i blodet genom slemhinnorna eller genom injektion direkt i blodet.

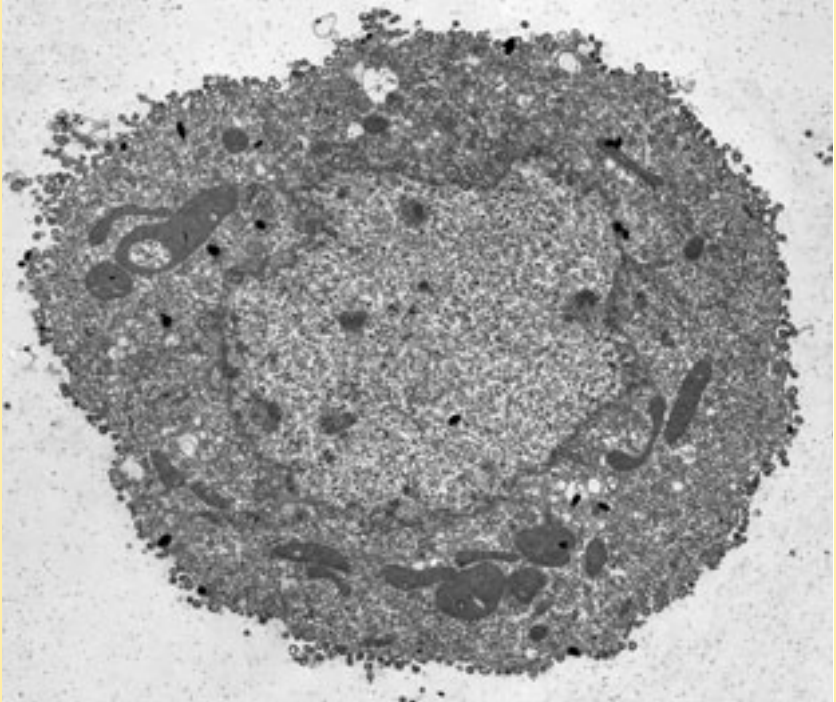
Symtom – Besvär

En del av dem som smittats får efter en till tre veckor symtom som påminner om halsfluss eller körtel-feber; ont i halsen, feber, ömma, svullna lymfkörtlar på halsen eller i armhålorna. Vissa får också hudutslag som liknar mässling. Symtomen går över på ett par veckor och sedan kan det dröja många år innan andra symtom uppträder. Under denna tid kan den som är smittad föra smittan vidare till andra.

Hiv-testning

Antikroppar mot hiv kan genom ett blodprov påvisas ca 10 veckor efter smittotillfället. Provsvar fås efter ca 1 vecka.

Foto: Stefan Höglund

*En cell som har blivit infekterad av hiv.
Man ser viruset som små svarta prickar.*

Sidorna 12 och 13 är faktautdrag ur broschyren "Fakta om sju sjukdomar som smittar vid sex" och broschyren kan beställas på:
e-post: fhi@strd.se Fax: 08-449 88 11.

Var testar jag mig?

Du kan hivtesta dig hos ungdomsmottagningar, SESAM-mottagning, hud/venmottagning och på infektionskliniker. Om du inte har sådana i närheten där du bor så kan du också testa dig på vårdcentraler.

Mer information:

Aidsjouren: 020-78 44 40

Noaks Ark: www.noaksark.redcross.se

Linje 59: 020-59 59 00
(stöd, råd och information till unga homosexuella och bisexuella),
www.linje59.se

Riksförbundet för hivpositiva: 020-25 10 11, www.rfhp.a.se

www.lovepower.org

www.glod.com

hivaktuellt.fhi.se

www.rfsl.se

www.rfsu.se

Denna folder är ett komplement till skolverversionen av filmen "När AIDS kom till Sverige". Här finns information om hiv; hur hiv-viruset fungerar, vad aids är, att medicinera för hiv, hur hiv smittar, symtom och testning. I foldern går det också att läsa berättelser ur verkliga livet.

Filmen "När AIDS kom till Sverige" och fler informationsbroschyrer kan du beställa från:

Statens folkhälsoinstitut

Distributionstjänst

120 88 Stockholm

Fax 08-449 88 11, E-post: fhi@strd.se, www.fhi.se

Filmen kostar 100 kronor exkl. moms och porto

STATENS FOLKHÄLSOINSTITUT

ISSN 1651-8624

ISBN 91-7257-317-1